

УДК 373.2.035.6:821.161.2

ШКРЕБТІЄНКО Л. П.

КІБІТ, м. Київ

АНАЛІЗ СТАНУ ВИХОВАНOSTІ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Визначення структурних компонентів патріотичних почуттів, обґрунтування критеріїв і показників вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного року, підібраний діагностичний інструментарій створили підґрунтя для проведення й узагальнення результатів констатувального етапу експерименту дослідницької роботи.

Основними завданнями цього етапу дослідно-експериментальної роботи були такі:

- 1) виявлення рівнів вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного року;
- 2) визначення рівнів готовності педагогів дошкільних навчальних закладів до роботи з виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури;
- 3) дослідження змісту освітньо-виховної роботи щодо виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури.

Під час дослідження нами було використано такі діагностичні методи та методики: анкетування, метод понятійного словника, опитування, бесіда, дитячий малюнок, ігри, творчі завдання, ситуації вільного вибору, цілеспрямованого спостереження за дітьми, аналіз результатів їхньої діяльності, експертне оцінювання, бесіда й анкетування, зміст яких розкрито в підрозділі.

Розглянемо використання одного із методів, методу понятійного словника, що дає можливість з'ясувати не тільки рівень вихованості патріотичних почуттів старших дошкільників за показниками когнітивного критерію, а також отримати дані щодо мотиваційного і поведінкового критеріїв вихованості патріотичних почуттів дітей. У судженнях дітей виявляються також почуття (експресивність мови), зацікавлене або незацікавлене ставлення до

малої і великої Батьківщини тощо, які є спонукальними мотивами до здійснення дій. За висловлюваннями дитини ми можемо робити висновок про його ціннісне ставлення до Батьківщини, рідної країни, сім'ї тощо, є можливим прогнозувати її поведінку та ставлення до людей і до себе.

Кількісні дані, отримані в результаті застосування методики понятійного словника, представлено в таблиці 1.1.

Аналіз даних таблиці 1.1. свідчить про те, що діти старшого дошкільного віку виявили найбільш високий рівень усвідомлення поняття «Сім'я» та «Рідний дім» (14,4 % і 14,0 % відповідно). Третє місце у рейтингу усвідомлень виявилось поняття «Рідний дім» (14,0 %), четверте – поняття «Рідне місто» (13,5 %). Відповіді на питання щодо значення дефініцій «сім'я», «рідний дім» були достатньо схожими між собою. Так, практично усі діти вважали, що сім'я – «це батьки, з якими живеш разом, це бабуся і дідусі, рідні і близькі, це й домашні тварини (кішка, собака)»; «Це – коли піклуються про тебе». Середній рівень усвідомлення поняття «сім'я» виявили майже половина з опитаних дітей (48,9 %). Вони давали систематизовані характеристики цього поняття, наводили приклади, розрізняли поняття «сім'я» і «родина».

Не змогли висловити свої уявлення про сім'ю або зовсім відмовилися відповідати третина старших дошкільників (36,6 %), яких віднесено до низького рівня вихованості патріотичних почуттів за цим показником.

Співвідношення рівнів розуміння понять «рідний дім» були схожими з попередніми даними. Високий рівень розуміння показали 14,0% дітей старшого дошкільного віку, середній – 36,6%, низький – 39,4 %. Деяко нижчими були результати уявлень дітей стосовно поняття «рідна країна»: високий рівень розуміння дефініції показали 13,3 % дітей, середній – 41,2 %, низький – 45,5 %. Говорячи про країну, діти характеризували це поняття, як «місце, де народився, де живеш», «де твій дім», «де живе твоя сім'я» тощо.

Найбільш різноманітними були характеристики, які надавали старші дошкільники поняттю «Батьківщина» (12,7 %). Достатньо важким для розуміння старших дошкільників виявилось поняття «Патріотизм» (11,9 %).

Аналіз суджень дітей про патріотизм показує, що домінуючими уявленнями дітей є такі, в яких знахо-

Таблиця 1.1.

Рівні усвідомлення дітьми старшого дошкільного віку уявлень про сутність понять (у%)

Поняття	Рівень усвідомлення сутності понять (у%)		
	Високий	Середній	Низький
Сім'я	14,5	48,9	36,6
Рідний дім	14,0	46,6	39,4
Рідна країна	13,3	44,2	42,5
Батьківщина	12,7	41,5	46,4
Патріотизм	11,9	40,3	47,8
Середнє значення	13,5	47,1	42,5

дять відображення любові до Батьківщини, до людей, які її захищають. Почуття любові до Батьківщини у деяких дітей нерозривно пов'язано з людиною, яка захищає Вітчизну: «Патріотизм – це коли людина любить Батьківщину» (48 %), «Захищає свою Батьківщину» (9,5 %), «Коли люблять свою країну і захищають її» (37 %).

Узагальнення результатів констатувального етапу експерименту засвідчили необхідність посилення уваги до даної проблеми, зокрема теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури в освітньо-виховній діяльності закладів дошкільної освіти.

УДК:159.98:159.922.736.4

ІГНАТЕНКО О. В., канд. психол. наук,
КІБІТ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ ЯК ЗАСОБУ КОРЕКЦІЇ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ПІДЛІТКОВО-ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Під час проведення тренінгів у групах студентів КІБІТ. Виявилось декілька моментів, про які слід зазначити.

Отже, підлітковий період займає виключно важливе місце у процесі формування особистості, проте неоднозначно тлумачиться у психолого-педагогічній літературі як «мутаційна фаза розвитку» (Ф. Дольто), перехідний, переламний, «транзитний» етап дорослішання, «остання глава дитинства». Специфіка підліткового періоду розвитку як соціально-психологічного феномену зумовлена конкретно-історичними обставинами розвитку суспільства. «Виявляючи гострий інтерес до сучасності, підліток шукає своє місце в навколишньому світі, тонко сприймаючи усі відхилення і недоліки у діяльності, поведінці конкретних людей і суспільних інститутів. Тому дисгармонія соціально-економічного розвитку суспільства чітко позначається на особистісному становленні підлітків», – наголошує Д. І. Фельдштейн [1]. Тому підлітковий вік потребує системного психолого-педагогічного супроводу, комплексної підтримки у здійсненні процесу психосоціального розвитку та саморозвитку на складному етапі дорослішання. Надання такої допомоги – один із важливих напрямків діяльності практичного психолога.

Створення умов для розвитку психічно здорової особистості та забезпечення повноцінного психічного розвитку дитини, зокрема – підлітка обіймає чільне місце у діяльності психологічної служби освітнього закладу [2, с. 38]. У контексті роботи з підлітками особливої ваги набуває увага практичного психолога до проблем психосоціального розвитку сучасної учнівської молоді.

В організації тренінгу із підлітками важливо враховувати *особливості вікового розвитку учасників*

тренінгової групи, специфіку підліткової групи. Л. О. Осьмак, Г. М. Прихожан, Н. М. Толстих, Н. Ф. Шевченко та інші психологи вважають, що активізацію процесу особистісного саморозвитку найкраще починати на початку підліткового віку. Але у середньому та старшому підлітковому віці корекційна робота у групі, із урахуванням групової динаміки через взаємну стимуляцію міжособистісних та внутрішньо особистісних процесів, через взаємопроникнення змісту досвіду людини з міжособистісного простору в простір особистості (закон розвитку вищих психічних функцій), також може дати позитивний результат.

У сфері самопізнання підлітка, можна виділити дві системи:

- «Я та інші»: адекватність адаптації людини до інших осіб, груп, колективів із урахуванням тих принципів, норм, що існують у суспільстві;
- «Я та Я»: самокритичність як похідна від рефлексії, усвідомлене визначення своїх недоліків, недостатнього розвитку або відсутності психологічних якостей, які перешкоджають подальшому розвитку особистості.

Тому в основу програм розвитку особистості підлітка (групових та індивідуальних) бажано вкладати ідею про те, що будь-яке знання про себе залишиться тільки знанням, нічого не змінить у «образі Я», якщо не буде апробоване в міжособистісній взаємодії, у групі. Це підвищує значення групових форм роботи з підлітками, серед яких найбільш ефективним є соціально-психологічний тренінг.

Ефективність тренінгової роботи з підлітками зумовлена тим, що провідною діяльністю підлітків є інтимно-особистісне спілкування, а також тим, що групові форми психокорекції відрізняє більша ефек-